

ІСТОРІОГРАФІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ШКОЛИ ЗБРОЄЗНАВСТВА

Михайлов Михайло Олександрович,
аспірант кафедри історії
Національного університету
імені В. О. Сухомлинського
mihal.99ua@gmail.com
orcid.org/0009-0007-5107-4850

Зброєзнавство – окрема історична дисципліна, яка сформувалась у період XIX–XX ст. Європейська школа вивчення зброєзнавства зароджувалась шляхом від особистісної зацікавленості наукової спільноти до виокремлення її як самостійної історичної дисципліни. Засновано школу зброєзнавства колишніми військовими, які присвятили себе історичній науці. **Метою** дослідження є дослідити шлях розвитку історіографічних засад формування європейської школи зброєзнавства й побудувати їх у хронологічній послідовності; проаналізувати роль аматорів і науковців України в цьому процесі. **Методологія:** для реалізації поставленої у розвідці мети використано сучасні методологічні системи, загальні та спеціальні наукові методи. Поєднаний характер методології дослідження дав змогу зробити висновки, що стосуються проблеми вивчення історіографічних засад під час формування європейської школи історичного зброєзнавства. **Результати:** розглянуто роботи видатних істориків XIX–XX ст., які вплинули на розвиток історичного зброєзнавства; проаналізовано історіографічні джерела; проведено хронологічну лінію розвитку історичного зброєзнавства; визначено засади формування дисципліни; розглянуто праці науковців, окреслено цілі та здобутки їх досліджень. У статті розглядається роль асоціації вивчення історичної зброї та костюму в розвитку дисципліни історичного зброєзнавства та її вплив на цей процес. Висвітлено вклад України в становлення зброєзнавства як окремої історичної дисципліни, акцентовано увагу на внесок науковців у роботі «Історія Українського війська» як продовженні традицій європейської школи вивчення озброєння минулого. Проаналізовано вплив Бегайма, видатного австрійського вченого, на розвиток зброєзнавства. Проведено порівняльний аналіз видань, окреслено проблематику й визначено актуальність. **Висновки:** дослідження цілком висвітлює магістральні фактори формування й розвитку історичного зброєзнавства – дисципліни, що зародилася завдяки колишнім військовим офіцерам, які зосередились на науці. Розвиток історіографії обумовлено зацікавленістю наукової спільноти західної та північної Європи. На початку XX століття представники української науки створили вагоме дослідження, продовживши європейські традиції історіографічного розвитку зброєзнавства та воєнної історії загалом. Важливість формування історичного зброєзнавства є беззаперечним для осягнення питання концепцій класифікації озброєння від давніх часів й до сьогодення.

Ключові слова: В. Бегайм, Я. Петерсен, Ф. Бертон, Г. А. Кречмар, К. М. Тірбах, зброєзнавство, енциклопедія зброї, клинкова зброя, військово спорядження, класифікація озброєння, військово-історичне дослідження.

HISTORIOGRAPHICAL BASIS OF THE FORMATION OF THE EUROPEAN SCHOOL OF WEAPONS

Mykhailov Mykhailo Oleksandrovych,
Postgraduate Student at the Department of History
V.O. Sukhomlynskyi Mykolaiv National University
mihal.99ua@gmail.com
orcid.org/0009-0007-5107-4850

Arms science is a separate historical discipline that was formed in the XIX–XX centuries. The European school of study was born through the interest of a certain number of like-minded people and is quite unique compared to the Asian school. The school was founded in the 19th century by former soldiers. **The purpose** of the research is an attempt to analyze the path of development of the historiographical foundations of the formation of the European school of weapon science and line them up in chronological order; to analyze the role of Ukraine in this process and its impact on Ukrainian science. Methodology: in the formation of the methodology of this study, a number of different elements of modern methodological systems, as well as general and special scientific methods, were used. The combined nature of the methodology of this research made it possible to draw a certain number of conclusions on the problem of studying the historiographical foundations in the formation of the European school of historical weaponry. **Results:** The proposed article examines the works of outstanding historians of the 19th–20th centuries, which influenced the development of historical weapon science. An analysis of historiographical sources was made, thanks to which a chronological line

of the development of historical weapons science was drawn, the principles of the formation of the discipline were shown, and specific individuals and the goals and achievements of their research were considered. The article examines the role of the association of the study of historical weapons and costume in the development of the discipline of historical weaponry and its influence on this process. The article reports on Ukraine's contribution to the formation of a separate historical discipline of weapon science, namely the publication of Tiktor as a continuation of the European school of studying weapons of the past. The article reveals the influence of Begheim, an outstanding Austrian scientist, on weapon science. In the study, a comparative analysis of publications was made, the issues and current relevance were considered. **Conclusions:** this study fully illuminates the main factors of the formation and development of historical weapons science - a discipline that was born thanks to a number of former military officers who plunged into science. The development of historiography was determined by the interest of the scientific community of Western and Northern Europe. Ukrainian science, which was not yet under the influence of Soviet censorship, at the beginning of the 20th century published a significant study, continuing the European traditions of the historiographical development of weapons science and military history in general. The importance of the formation of historical weapon science is undeniable for understanding the issues of concepts and classification of weapons from ancient times to the present.

Key words: Boheim, Petersen, Burton, Krechmar, Thirtbach, munitions, encyclopedia of weapons, bladed weapons, military equipment, classification of weapons, military-historical research.

1. Вступ

Питання формування європейської школи зброєзнавства важливе для розуміння концепцій класифікації і термінологізації зброї. Виникнення й розвиток нової історичної дисципліни у Європі допоміг всебічній історико-дослідницькій діяльності. **Актуальність** вибраної теми визначається зв'язком України у цій тематиці не лише географічно, а й завдяки зразкам зброї, знайденої на цій території, які, зі свого боку, повинні класифікуватися за принципами історичних досліджень європейської зброєзнавчої школи. До того ж є важливою відсутність в Україні доступу до якісних перекладів фундаментальних класичних робіт із досліджень зброї середньовіччя та нового часу. **Метою** роботи є здійснення комплексного аналізу проблеми й визначення перспективних напрямів подальшого розвитку завдяки дослідженню формування європейського зброєзнавства, а також використання історико-хронологічного, порівняльного й інших методів досліджень. **Методологія:** для реалізації поставленої мети використано елементи сучасних методологічних систем, загальні та спеціальні наукові методи, включно з історичним і компаративістським. Поєднувальний характер методології дав змогу зробити висновки, що стосуються проблеми вивчення історіографічних засад у процесі формування європейської школи історичного зброєзнавства.

2. Заснування історичного зброєзнавства

Одним із перших засновників історичного зброєзнавства є німецький офіцер, полковник Карл Моріц Тірбах, який народився 1825 р. в Лейпцигу. З 1841 р. він розпочав воєнну кар'єру, пройшовши шлях від кадета до полковника, брав участь щонайменше у трьох війнах, пережив декілька важких поранень, одне в ногу. Був інспектором зі стрілецької зброї. Пішов у відставку в 1892 р., після чого повністю присвятив себе проведенню історичних досліджень. Член спілки GHWK. Помер у 1906 р. в Дрездені (Коетшау, 1902). Починаючи з 1850-х рр., він активно публікував статті

стосовно історії пізньосередньовічної вогнепальної зброї та розвитку багнетів, створивши низку досліджень, згуртував послідовників, що, зі свого боку, дало змогу започаткувати історичне зброєзнавство як дисципліну. К. М. Тірбах був одним із перших експертів у зброї, він намагався хронологічно впорядкувати еволюцію розвитку стрілецької зброї і багнетів до неї. Проте слід зазначити, що через відсутність тоді спеціальної літератури із цієї тематики у його роботах існує багато припущень і авторських практичних висновків. У 1883 р. він опублікував роботу *Die geschichtliche Entwicklung der Handfeuerwaffen* («Історичний розвиток стрілецької зброї»), яка завдяки своїй унікальності стала на той період прикладом для наслідування й основою для інших спеціалістів у галузі зброєзнавства (Коетшау, 1902; Тітман, 2020).

Ганс Альфред фон Кречмар (1846–1917 рр.) – саксонський офіцер, полковник, історик, геральдист. Г. Кречмар вступив у лави саксонської армії в 14 років, більшість його воєнного шляху пов'язана з артилерією (кавалер значної кількості бойових нагород). У 1877 р. став викладачем в об'єднаній артилерійсько-інженерній школі в Берліні. З 1878 р. є членом наукової геральдичної асоціації Берліну, був першим головою спілки GHWK, за вклад у науку одержав орден Альбрехта (Бівер, 2017).

У 1876 р. опубліковано роботу Ганса Альфреда фон Кречмара *Geschichte Der Kurfurstlich Und Koniglich Sächsischen Feld-Artillerie Von 1620–1820* («Історія виборчої королівської саксонської польової артилерії 1620–1820 рр.»), де автор не тільки розкриває історичні аспекти розвитку військової галузі й воєнного формування, а й намагається проаналізувати розвиток артилерійського озброєння. Ця робота не мала великого впливу на дослідження розвитку артилерії в історичному контексті, але завдяки інформативній завантаженості підтримала тенденцію зацікавленості історично-науковою

спільноти у вивченні зброї окремо, яку започаткував К. М. Тірбах.

Першою вагомою роботою з історії клинкової зброї стала книга Річарда Френсіса Бертон *The book of the sword* («Книга мечів»), 1884 р.

Капітан, сер Річард Френсіс Бертон – британський офіцер, дослідник, географ, перекладач, письменник, сходовознавець, картограф, етнолог, шпигун, мовознавець, поет, фехтувальник й дипломат. Народився в 1821 р. в сім'ї заможного офіцера, у 1840 р. поступив у Триніті-коледж Оксфорду, але за неприйнятну поведінку його відрахували. У 1842 р. він вступив до війська Ост-Індійської кампанії, де зміг побудувати успішну воєнну кар'єру. Р. Бертон багато подорожував Азією та Африкою, очолював експедиції за фінансової підтримки Королівського географічного товариства, був консулом у Сантусі, Дамаску, Трієсті. Найбільшими досягненнями Р. Бертон вважаються відвідування забороненої Мекки в 1853 р. й дослідження Великих озер Африки. Він вперше переклав на англійську мову книги, що в наш час викликають зацікавленість, – повну збірку «Тисяча і одна ніч» та «Камасутру». Загалом Р. Бертон опублікував 40 книг й велику кількість статей і монографій. Нагороджений лицарським титулом королевою Вікторією. Помер сер Р. Бертон у 1890 р. від серцевого нападу (Броді, 1965).

У своїй роботі «Книга мечів» Р. Бертон систематизував значну кількість інформації стосовно стародавньої зброї й намагався упорядкувати її в хронологічному порядку. Дослідник охоплює період від кам'яної доби до раннього середньовіччя, розмірковує на тему виникнення зброї й сутності її в історії людства. У розділі «Меч – що це таке» автор намагається виділити терміни «Меч», «Ятаган», «Шабля», запропонований опис видається сьогодні досить розмитим і в подальшому розвитку історичного зброєзнавства зміниться щодо міркувань Р. Бертон (Кеннеді, 2005: 200–203). Також у роботі Р. Бертон описує принципи фехтування, наводить приклади значно пізнішої за досліджувану зброї, робить припущення стосовно еволюції розвитку зброї та її виготовлення, робить порівняльну характеристику проникаючої дії сокири, меча та кривого клинка.

3. Бегайм – засновник сучасного зброєзнавства

У 1890 р. в Лейпцигу вперше опубліковано працю Венделіна Бегайма *Handbuch der Waffenkunde. Das Waffenwesen in seiner historischen Entwicklung vom Beginn des Mittelalters bis zum Ende des 18 Jahrhunderts* («Довідник зі зброєзнавства. Збройова справа в її історичному розвитку від початку середньовіччя до кінця XVIII ст.»), яка в наш час відома як «Енциклопедія зброї В. Бегайма». Названа робота стала класичною

вже за життя автора і являє собою визнаний еталон наукової роботи з історичного зброєзнавства. Венделін Бегайм став одним із перших засновників зброєзнавства як частини історичної науки й засновником європейської школи зброєзнавства (Регел, 1955: 301–303).

Венделін Бегайм народився в сім'ї міського чиновника в 1832 р. У віці трьох років він втратив батьків і виховувався опікуном – австрійським гравером Блазіусом Хьофелем. Старший брат Карл (1830–1870 рр.) став історичним і жанровим живописцем, вони разом навчались у Віденській академії мистецтв. У 1848 р. Венделін вступає до піонерського корпусу юнкером і в 1854 р. отримує звання лейтенанта, згодом йому вдається зробити досить успішну воєнну кар'єру. В. Бегайм бере участь у двох війнах: австро-італо-французькій 1859 р. й австро-пруській 1866 р. Учасник битви при Кеніггреці як капітан четвертого Нижньоавстрійського піхотного полку великого магістра Німецького (Тевтонського) ордену. З 1869 р. він починає активну викладацьку діяльність у Грацькій кадетській школі. Через стан здоров'я Венделін залишає службу в 1873 р., остаточно йде у відставку в 1877 р. та починає активну наукову діяльність. У 1878 р. він не тільки стає хранителем імператорського зібрання зброї у Відні, а й бере участь у створенні на його основі Художньо-історичного та Військово-історичного музеїв. У 1896 р. стає співзасновником асоціації вивчення історичної зброї та костюмів GHWK, а згодом її почесним головою. У 1897 р. В. Бегайм заснував журнал *Zeitschrift für historische Waffenkunde* («Журнал з історичного зброєзнавства») і став його редактором. За досягнення в науці був нагороджений орденом Альбрехта і став почесним членом Лондонського товариства антикварів SAL. Венделін Бегайм помер у віці 68 років, у 1900 р. На його честь назвали вулицю *Böheimgasse* у Відні (Коетшау, 1902; Регел, 1955; Лоадс, 2010: 50).

У 1880-ті рр. дослідник випускає низку публікацій стосовно історії зброї. Загальним підсумком 1890 р. стає найвідоміша його робота «Енциклопедія зброї». У дослідженні В. Бегайм систематизує в хронологічному порядку від IV до XVIII століття види озброєння, упорядковує їх і надає приклади. В. Бегайм комплексно розглядає історію європейського озброєння, наводить регіональні особливості й напрями розвитку. Авторські припущення та висновки щодо культури виготовлення й використання зброї заклали основи майбутніх наукових досліджень послідовників. В. Бегайм закладає фундаментальну основу у визначенні великих груп озброєння (наприклад, меч і шабля), надає їм функціональне пояснення і структурує їх термінологічно, зароджуючи, таким чином, тенденцію розвитку історичного зброєзнавства в майбутньому (Бегайм, 1985; Лоадс, 2010).

Аналіз роботи Венделіна Бегайма, беззаперечно, є актуальним у контексті вивчення історичного зброєзнавства. Приділення уваги до цієї роботи допоможе пояснити більшість магістральних питань стосовно видів і походження зброї. Бегайм аналізує не лише європейські зразки озброєння, а й східні, у тому числі японські, що надає універсальності цьому твору. Відомий німецький історик Карл Коетшау у статті 1902 р., описуючи діяльність Венделіна Бегайма, виділяв зазначену роботу як «вагомий вклад у сучасну історичну науку і розвиток у галузі досліджень історії зброї та військового одягу» (Коетшау, 1902). Археолог та історик другої половини ХХ ст. Анатолій Кирпичников визнавав велику важливість і вплив роботи Бегайма на історичну науку (Кирпичников, 1966).

Враховуючи значимість та актуальність книги *Handbuch der Waffenkunde. Das Waffenwesen in seiner historischen Entwicklung vom Beginn des Mittelalters bis zum Ende des 18 Jahrhunderts*, вважаємо за доцільне здійснити історіографічний аналіз.

Книга В. Бегайма поділяється на вісім частин. У першій частині – «Захисна зброя» – автор описує захисне спорядження (щити, шоломи, обладунки і т. ін.), пояснює причини виникнення тих чи інших відмінностей, робить висновки стосовно шляху розвитку захисного спорядження як продукту «безкінечної гонки» озброєння, адже в процесі розвитку зброї «нападу» автоматично розвивається «захисна» зброя, що призводить до подальшого розвитку зброї «нападу», яка веде за собою ланцюгову реакцію далі. Автор системно аналізує види та зразки захисного спорядження від римського й вендельського, підводячи поступово до вершини середньовічного захисного мистецтва – Максиміліанівського обладунку. Автор виокремлює зразки, види та частини обладунку загалом, не даючи класифікації різновидів, що зроблять пізніші науковці, наприклад Е. Окшотт.

У другій частині під назвою «Зброя нападу» (цей розділ поділяється на шість підпунктів) науковець поділяє наступальну зброю на холодну, деревову, ударну, комбіновану, металеву та вогнепальну. Надає визначення не тільки цим великим групам зброї, а й групам різного озброєння. В. Бегайм робить досить сміливий висновок про те, що більшість вагомих удосконалень у виробництві зброї прийшло з Близького Сходу, особливо в період Хрестових походів. Зараз ми знаємо, що таку думку підтверджено лише частково, проте згодом вона наштовхнула науковців та аматорів до більш детального вивчення східної зброї. В. Бегайм розглядає види озброєння узагальнено, пояснюючи їх функціонал і еволюційну історію, не виділяючи специфічних класифікацій. Згодом його послідовник Ян Петерсен у 1919 р. опублікує

власну дисертацію «*Норвежські мечі вікінгів*» уже з детальною класифікацією каролінзьких мечей, таким чином продовжуючи еволюцію історичного зброєзнавства (Бегайм, 1985; Окшотт, 1960: 136–137).

Загальне розуміння тенденції розвитку наступальної зброї дало змогу В. Бегайму (на підставі незначної інформації) визначити, що використання бойової сокири до ХІІ ст. поступово зійшло нанівець. Зазначимо, що лише у другій половині ХХ ст. висновки науковця були підтверджені археологічними артефактами. Також учений визнає високу ефективність списа (Бегайм, 1985).

У третій частині – «Військові атрибути» – дослідник описує знамена, прапори, бунчуки та музичні інструменти. У цьому розділі автор визначає здебільшого виробни розвинутого середньовіччя, надає власні спостереження і свою думку стосовно їх ефективності.

Четверта частина роботи – «Турніри» – присвячена турнірним атрибутам і обладункам, наведені обладунки використовувалися лише на турнірах, оскільки були не придатні до застосування на полі бою. Ця тенденція застосовується й до турнірних списів. Мистецтво турнірних обладунків і атрибутики сягнуло вгору в період високого середньовіччя, що стало причиною виділення автором окремого розділу для вивчення цієї проблематики.

У п'ятій частині під назвою «Колекціонування зброї» В. Бегайм закладає основи сучасної виставкової музейної культури, надає рекомендації щодо формування виставки зброї, настанови стосовно правил зберігання зброї, поради щодо виявлення підробок і визначення оригінальності й автентичності. Наведені рекомендації мали великий вплив у переформуванні виставок зброї Британського музею. Науково-практичні рекомендації роботи разом зі співпрацею В. Бегайма з Едуардом фон Ленцем¹ лягли в основу в процесі формування експозиції відділення середніх віків Імператорського ермітажу. Е. Лейнц виділяв вклад В. Бегайма не тільки в історичну науку, а й у створення прагматичної музейної культури зберігання та презентації цінностей зброярського мистецтва. Він також неодноразово звертався за консультаціями до В. Бегайма як член спілки GHWK (Міллер, 1990). Звернемо увагу, що В. Бегайм визнавався авторитетним науковцем, так, Роберт Форрер, директор Муніципального музею археології Страсбургу у Палаці Рогана і професійний колекціонер, користувався методологічними рекомендаціями роботи В. Бегайма щодо формування колекції та

¹ Едуард Едуардович фон Лейнц – дійсний стацький радник, старший хранитель відділення середніх віків і епохи відродження Імператорського ермітажу у 1889–1919 рр. (Міллер, 1990).

визначення оригінальності зброї (Ротлоф, 2009: 110–114).

Шоста частина називається «Зброярська справа», у ній автор запроваджує історичні засади пояснення принципів металургії середньовіччя, аналіз методів видобутку заліза та шляхи розповсюдження технологій, робить порівняльний аналіз робіт європейських і східних зброярів. Автор у ході дослідження описує принципи виготовлення зброї, наводить її вуглецевий вміст, виділяє епіцентри виробництва, висловлює припущення стосовно території виготовлення, робить порівняльну характеристику проблематики виготовлення захисної та наступальної зброї в різні періоди середньовіччя. В. Бегайм характеризує принципи прикрашання зброї, висвітлює середньовічні методи вороніння і травлення металів, залужування, інкрустації та прийомів гарячої емалі, робить велику порівняльну характеристику майстерень і територіальних шкіл стосовно мистецтва прикрашання зброї, виділяє їх особливості та причини розвитку різних напрямів зброярського мистецтва, розглядає виробничі потужності різних країн і територіальних утворень, пояснює шлях руху зброярських технологій Європою стосовно політичних і соціологічних аспектів. Особливо розглядається діяльність східних збройних ремісників. Автор, висвітлюючи проблематику виготовлення зброї та обладунків у технічно інших умовах, наголошує на науково-технічні здобутки майстрів. Також В. Бегайм коротко розглядає мистецтво китайських і японських зброярів, виокремлюючи їх особливості.

Останні розділи досліджуваної роботи мають вигляд каталогів: сьомий – перелік зброярських музеїв Європи з невеликим описом зібрання й історичною характеристикою; восьмий – каталог цехових марок і таврувань середньовічних зброярів із поясненням та передмовою. Каталог розділений на частини залежно від країни походження і містить ілюстрації таврувань (Бегайм, 1985).

Отже, книга В. Бегайма є визнаним фундаментом історичного зброєзнавства й не втрачає своєї актуальності в сьогоденні. Українська наука наразі потребує поглибленого дослідження цієї фундаментальної роботи, що сприятиме комплексному розумінню історії зброї.

4. Товариство дослідження історичної зброї та костюму

Великий вклад у формування європейської школи історичного зброєзнавства зробила згадана вище асоціація GHWK (*Die Gesellschaft für Historische Waffen und Kostümkunde* – Товариство дослідження історичної зброї та костюму, Асоціація дослідників історії зброї та одягу). Асоціація заснована у Відні 5 липня 1896 року Венделіном Бегаймом і групою науковців. Метою

товариства було об'єднання експертів зі зброї та костюму, колекціонерів, реставраторів, музеїв, університетів, дилерів і просто зацікавлених осіб для сумісної плідної праці з вивчення історії цієї проблематики. Товариство об'єднало найвідоміших дослідників свого часу: Венделіна Бегайма, Бернхарда Раггена, Роберта Форрера, Моріца Тірбаха, Едуарда Лейнца, Карла Коетшау². Першим головою асоціації став відомий спеціаліст зі зброї Ганс Альфред фон Кречмар, потім товариство очолив Венделін Бегайм. У 1900 р., у зв'язку зі смертю Бегайма, Карл Кетшау взяв на себе обов'язки голови асоціації і передав їх у 1907 р. Еріху Генелю.³

Після Першої світової війни робота асоціації та журналу підтримувалася здебільшого завдяки пожертвам з-за кордону. У 1921 р. Пауль Пост розширив предметну сферу досліджень товариства й публікацій журналу, надавши більшої уваги вивченню історії одягу, що уможливило успішне існування журналу й товариства до 1944 р. Після Другої світової війни публікацію журналу припинено, а асоціацію розпущено. У 1951 р. її переіменовано як Товариство історичного костюму і зброї. Наразі асоціація працює та видає журнал два рази на рік (Вон Рох 1996).

5. Ян Петерсен – продовжувач традиції вивчення зброї у ХХ ст.

Серед науковців, які формували європейське зброєзнавство, потрібно назвати Яна Петерсена (1887–1967). Ян Греве Таулоу Петерсен народився у Тронхеймі, Норвегія. У 1914 р. закінчив університет Християнії в Осло, був археологом. У 1919 р. захистив у Відні докторську дисертацію *De Norske Vikingesverd* («Норвезькі мечі вікінгів»), яка в наш час є універсальним довідником із класифікації каролінзьких мечів. З 1923 р. став директором археологічного музею Ставангера, з 1928 р. – член Норвезької академії наук. Фундаментальна класифікація мечів Петерсена не втрачає актуальності вже понад сто років. У другій половині ХХ ст. історики Еварт Окшотт і Анатолій Кирпичников називали її занадто деталізованою, але абсолютно універсальною до всіх каролінзьких мечів, незважаючи на територіальну приналежність. Ян Петерсен класифікував мечі вікінзького періоду на 26 видів з підтипами та розташував їх в хронологічному порядку. Дослідження науковець будував за різновидами ефеса. Крім того, Петерсен написав низку фундаментальних робіт із дослідження інструментів, прикрас і побуту вікінгів (Лоадс, 2010: 115; Солберг, 2023).

² Карл Коетшау – німецький історик мистецтва, доктор наук, директор Низки музеїв і галерей у Німеччині (Вон Рох, 1996).

³ Еріх Генель – німецький історик, директор історичного музею в Дрездені, професор і очільник бібліотеки Академії мистецтв у Дрездені (Вон Рох, 1996).

6. Український вклад у європейську школу зброєзнавства

В Україні серед напрацювань цієї теми можна виділити роботу відомих науковців І. Крип'кевича та Б. Гнатевича «Історія Українського війська», видану Іваном Тиктором (надрукована у Львові 1936 р.) Це дослідження Івана Крип'кевича – українського історика, академіка АН УРСР, професора Львівського державного університету імені Івана Франка, директора Інституту суспільних наук АН УРСР, автора великої кількості наукових досліджень про українську козацьку державність і Богдана Хмельницького, низки підручників з історії України, і Богдана Гнатевича – українського військового й політичного діяча, команданта УВО, члена ОУН та історика (Заболотна, 2007). Робота охоплює великий період від Князівської доби до 1919 року. Еволюція та формування зброї в роботі відстежуються досить побіжно, але є розуміння авторів тенденції розвитку під час опису озброєння в різні періоди. Автори наводять приклади озброєння і їх різновиди, книга містить низку графів для уточнень. І. Крип'кевич і Б. Гнатевич зробили вагомий вклад у розвиток вітчизняної історії. Книга видавалася два рази – у 1936 р. і в 1953 р. Друге видання передбачало доповнений варіант з додатком історії Української Повстанської армії (Якимович, 1992; Заболотна, 2007).

7. Висновки

Школа європейського історичного зброєзнавства зародилася в другій половині XIX століття й робила свої перші еволюційні кроки розвитку на початку XX століття. Цьому сприяла зацікавленість наукового товариства західної Європи. Історіографія зброєзнавства розвивалась у хронологічно-еволюційній послідовності стосовно кваліфікації дослідників і набуття напрацьованого матеріалу, який, зі свого боку, аналізувався в подальших розвідках цієї теми, створюючи фундамент для вивчення та класифікації озброєння. Завдяки всебічному дослідженню історіографії є можливим відслідкування зародження й формування європейської школи зброєзнавства, тенденцій розвитку, напрямів подальших досліджень та їх причин (наприклад, В. Бегайм припустив вплив східних технологій зброярства у XII ст., що викликало низку досліджень у майбутньому). Українські історики першої половини XX століття показали схильність вітчизняної науки до європейських засад вивчення історії. Таким чином, на сучасному етапі з'являється нагальна потреба продовжити дослідження виникнення й розвитку європейської школи історичного зброєзнавства та її впливу на українську науку.

Література:

1. Заболотна І. Історіографія життя та наукової спадщини І. П. Крип'кевича. Історіографічні дослідження в Україні : зб. наук. пр. Київ : 2007. Вип. № 17. С. 201–217.
2. Кирпичников А. Н. Мечи и сабли IX–XIII вв. Древнерусское оружие. Москва – Ленинград : Наука. 1966. Вып. 1. 142 с.
3. Крип'кевич І., Гнатевич Б., Стефанів З., Думін О., Шрамченко С. Історія українського війська (від княжих часів до 20-х років XX ст.). Упорядкування Б. Якимовича. Вид. 4-те, змін. і доповн. Львів: Світ, 1992. 713 с.
4. Миллер Ю. А. Арсенал Эрмитаж. История и современность. 1764–1988. Москва : Искусство. 1990. 368 с.
5. Alheidis von Rohr. Waffen- und Kostümkunde. Rückschau und Ausblick. Die Zeitschrift der Gesellschaft für Historische Waffen- und Kostümkunde e.V. 1896–1996. Band 38, Nr. 1. Otto Schwartz & Co., Göttingen 1996. 192 p.
6. Andrea Rottloff: Archäologen (Die Berühmten). Philipp von Zabern, Mainz 2009, 208 p.
7. Bergljot Solberg. Jan Greve Thaulow Petersen. Universitetet i Bergen. Store norske leksikon. 2023. Retrieved from: https://snl.no/Jan_Greve_Thaulow_Petersen. January. 05. 2024.
8. Brodie Fawn M. The Devil Drives: A Life of Sir Richard Burton. New York: W. W. Norton & Company. 1967. 410 p.
9. Ewart Oakeshott. The Archaeology of Weapons: Arms and Armour from Prehistory to the Age of Chivalry. Martlesham. Boydell Press. 1960. 200 p.
10. Karl Koetschau. Moritz Thierbach. Zeitschrift für historische Waffenkunde 4, 1908. P. 156–158.
11. Karl Koetschau. Wendelin Boeheim. Zeitschrift für historische Waffenkunde 2, 1902. P. 131–134.
12. Kennedy Dane. The Highly Civilized Man: Richard Burton and the Victorian World. Cambridge: Harvard University Press. 2005. 354 p.
13. Ludwig Biewer, Eckart Henning. Wappen: Handbuch der Heraldik. Böhlau Verlag Köln Weimar. 2017. 382 p.
14. Michael Loads. Swords and Swordsmen. Barnsley: Pen and Sword Books. 2010. 494 p.
15. Oskar Regele. Böheim, Wendelin Josef. Neue Deutsche Biographie (NDB). Band 2, Berlin: Duncker & Humblot. 1955. 367 p.

16. Wendelin Böheim. Handbuch der Waffenkunde. Das Waffenwesen in seiner historischen Entwicklung vom Beginn des Mittelalters bis zum Ende des 18. Wiesbaden: Fourier Verlag, 1985. 570 p.
17. Wilfried Tittmann: Der Neubeginn von Verein und historischer Waffenkunde im Berlin der Nachkriegszeit – Zur Vita von Heinrich Müller und Helmut Nickel. Waffen- und Kostümkunde. Band 62, Nr. 2. Sonnefeld: Louis Hofmann. 2020. P. 175–192.

References:

1. Zabolotna, I. (2007). Istoriohrafia zhyttia ta naukovi spadshchyny I.P. Krypyakevycha [Historiography of the life and scientific heritage of I.P. Krypyakevich]. Istoriohrafichni doslidzhennia v Ukraini: zb. nauk. pr. Kyiv. Issue 17. P. 201–217 [in Ukrainian].
2. Kirpichnikov, A.N. (1966). Mechi i sabli IX–XIII vv. [Swords and sabers of the IX–XIII centuries]. Drevnerusskoe oruzhie. Moscow – Leningrad: Nauka. Issue 1. 142 p. [in Russian].
3. Krypyakevych, I., Hnatevych, B., Stefaniv, Z., Dumin, O., Shramchenko, S. (1992). Istoriiia ukrainskoho viiska (vid kniazhykh chasiv do 20-kh rokiv XX st.). Uporiadkuvannia B. Yakymovycha [History of the Ukrainian army (from princely times to the 20s of the 20th century). Arranged by B. Yakimovich]. Vyd. 4-te, zmin. i dopovn. – Lviv: Svit. 713 p. [in Ukrainian].
3. Miller, Yu. A. (1990). Arsenal Ermitazh. Istoriya i sovremennost. 1764–1988 [Arsenal Hermitage. History and modernity. 1764–1988]. Moscow: Iskusstvo. 368 p. [in Russian].
4. Alheidis von Rohr (1996). Waffen- und Kostümkunde [Weapons and costume knowledge]. Rückschau und Ausblick. Die Zeitschrift der Gesellschaft für Historische Waffen- und Kostümkunde e.V. 1896–1996. Band 38, Nr. 1. Otto Schwartz & Co., Göttingen. 192 p. [in German].
5. Andrea Rottloff (2009). Archäologen (Die Berühmten). [Archaeologists (The Famous)]. Philipp von Zabern, Mainz. P. 110–114 [in German].
6. Bergljot Solberg (2023). Jan Greve Thaulow Petersen [Jan Count Thaulow Petersen]. Universitetet i Bergen. Store norske leksikon. URL: https://snl.no/Jan_Greve_Thaulow_Petersen. January. 05. 2024 [in Norwegian].
7. Brodie Fawn, M. (1967). The Devil Drives: A Life of Sir Richard Burton. New York: W. W. Norton & Company. 410 p.
8. Ewart Oakeshott (1960). The Archaeology of Weapons: Arms and Armour from Prehistory to the Age of Chivalry. Martlesham. Boydell Press. 1960. 200 p.
9. Karl Koetschau (1908). Moritz Thierbach [Moritz Thierbach]. Zeitschrift für historische Waffenkunde 4, pp. 156–158 [in German].
10. Karl Koetschau (1902). Wendelin Boeheim [Wendelin Boeheim]. Zeitschrift für historische Waffenkunde 2, pp. 131–134 [in German].
11. Kennedy Dane (2005). The Highly Civilized Man: Richard Burton and the Victorian World. Cambridge: Harvard University Press. 354 p.
12. Ludwig Biewer, Eckart Henning (2017). Wappen: Handbuch der Heraldik [Coat of arms: Handbook of Heraldry]. Böhlau Verlag Köln Weimar, 2017, 382 p. [in German].
13. Michael Loads (2010). Swords and Swordsmen. Barnsley: Pen and Sword Books. 494 p.
14. Oskar Regele (1955). Böheim, Wendelin Josef [Wendelin Josef Boeheim]. Neue Deutsche Biographie (NDB). Band 2, Berlin: Duncker & Humblot. 367 p. [in German].
15. Wendelin Böheim (1985). Handbuch der Waffenkunde. Das Waffenwesen in seiner historischen Entwicklung vom Beginn des Mittelalters bis zum Ende des 18 [Handbook of weapons knowledge. Weapons in its historical development from the beginning of the Middle Ages to the end of the 18th century]. Wiesbaden: Fourier Verlag. 570 p. [in German].
16. Wilfried Tittmann (2020). Der Neubeginn von Verein und historischer Waffenkunde im Berlin der Nachkriegszeit – Zur Vita von Heinrich Müller und Helmut Nickel [The new beginning of the club and historical weapons knowledge in post-war Berlin – On the vita of Heinrich Müller and Helmut Nickel]. Waffen- und Kostümkunde. Band 62, Nr. 2. Sonnefeld: Louis Hofmann, pp. 175–192 [in German].

Стаття надійшла до редакції 19.02.2024
The article was received 19 February 2024